

Калаур І. Р¹⁻², <https://orcid.org/0000-0003-1736-6175>
Огнистий А. В. ³⁻⁴ <https://orcid.org/0000-0002-4748-1900>
Огниста К. М. ³⁻⁴ <https://orcid.org/0000-0001-8636-6027>

ОЛІМПІЙСЬКІ ЦІННОСТІ, ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

¹Тернопільське обласне відділення національного олімпійського комітету України

²Західноукраїнський національний університет

³Тернопільський національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка

⁴Тернопільське обласне відділення олімпійської академії України

Анотація. У публікації розкривається важливість та шляхи впровадження олімпійських цінностей та фізичного виховання студентів та їх значимість у покращенні здорового способу життя та виховання молоді. Пропонуються алгоритми їх впровадження у закладах вищої освіти

Ключові слова: спорт, олімпізм, виховання, освіта, фізична культура, просвітництво

Annotation. The publication reveals the importance and ways of introducing Olympic values and physical education of students and their importance in improving healthy lifestyles and upbringing of young people. Algorithms for their introduction in higher education institutions are offered.

Keywords: sports, Olympism, upbringing, education, physical culture, enlightenment

Актуальність проблеми. Сучасні соціальні виклики, спричинені війною в Україні, актуалізують потребу у вихованні молоді на основі гуманістичних цінностей, що сприяють формуванню морально-етичних орієнтирів, патріотизму та соціальної згуртованості. У цьому контексті олімпійська освіта розглядається як ефективний інструмент виховного впливу, здатний інтегрувати ідеали гуманізму, толерантності, взаємоповаги та мирного співіснування у процес підготовки здобувачів вищої освіти.

Попри потенціал олімпійської освіти, спостерігається недостатній рівень її інтеграції у програми фізичного виховання закладів вищої освіти. Особливої уваги потребує ситуація, що склалася в умовах реформування системи вищої освіти, коли відбувається скорочення або повне виключення обов'язкових занять з фізичного виховання. Це призводить до зниження

рівня рухової активності студентів, зменшення їхньої мотивації до участі в спортивному житті університету, погіршення психофізичного стану та втрати можливостей для цілеспрямованого виховання через спорт [1].

Втрата виховного потенціалу фізичного виховання проявляється у зниженні рівня фізичної активності студентської молоді, погіршенні психоемоційного стану, зменшенні можливостей формування ціннісних орієнтацій через рухову активність, а також у зниженні рівня соціальної згуртованості студентського середовища [2, 8, 13]. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення ролі фізичного виховання та впровадження олімпійських цінностей як складової освітнього процесу у ЗВО.

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває проблема формування олімпійських цінностей — таких як повага, досконалість, дружба, солідарність, рівність і чесна гра — у студентському середовищі. Ці цінності є важливими складовими гуманістичного виховання молоді, особливо в контексті соціальних трансформацій, спричинених війною та кризовими явищами в Україні. Олімпійська освіта здатна відігравати роль ефективного інструменту формування морально-етичних орієнтирів, патріотизму та соціальної згуртованості.

Однак за умов скорочення або скасування систематичних занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти, олімпійські цінності не мають належного середовища для практичного втілення. Це обмежує можливості для їх інтеграції в освітній процес, знижує рівень фізичної активності студентів, погіршує їхній психоемоційний стан та зменшує потенціал соціального згуртування [11, 12].

Мета дослідження. Сприяти впровадженню олімпійської освіти в університетське середовище через фізичне виховання та спортивно-оздоровчу діяльність.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати сучасний стан олімпійської освіти в Україні.

2. Розробити модель інтеграції олімпійських цінностей у навчальні дисципліни та позанавчальні активності студентів закладів вищої освіти.

3. Підготувати методичні рекомендації для викладачів фізичного виховання.

4. Провести пілотне впровадження моделі на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Виклад основних результатів дослідження. Аналіз наукової та методичної літератури дозволив виокремити ключові аргументи на користь проведення занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти крізь призму олімпійських цінностей. Зокрема, встановлено, що виховна функція фізичного виховання охоплює не лише аспекти здоров'я, а й формування характеру, відповідальності, поваги до інших, що повністю узгоджується з фундаментальними олімпійськими принципами:

- **Дружба** — реалізується через командні види спорту та взаємодію між учасниками;
- **Повага** — формується у ставленні до суперника, правил гри, викладача та себе;
- **Досконалість** — проявляється як прагнення до саморозвитку та самовдосконалення;
- **Чесна гра** — виступає основою етичної поведінки у спортивному та соціальному контексті [1, 7].

Фізичне виховання також виконує функцію соціальної інтеграції, створюючи умови для інклюзії, адаптації ветеранів, підтримки студентів з інвалідністю, що відповідає сучасним викликам та державним пріоритетам у сфері освіти [1].

Окрему увагу слід приділити ролі фізичного виховання у формуванні психологічної стійкості. Регулярна рухова активність сприяє зниженню рівня тривожності, депресивних проявів та стресу, що є особливо актуальним в умовах війни та соціальної нестабільності [10].

Для студентської молоді, яка часто стикається з високим навчальним навантаженням, проживанням далеко від дому, переживанням втрат та невизначеності, фізичне виховання виступає засобом психоемоційної стабілізації. Олімпійські цінності — чесність, повага, солідарність, досконалість — набувають значення життєвих орієнтирів, що сприяють формуванню внутрішньої стійкості, етичного мислення та здорових соціальних взаємин.

Крім того, заняття з фізичного виховання сприяють розвитку згуртованості команд, колективів, груп та соціальних навичок. Через участь у командних іграх, спортивних змаганнях та спільних тренуваннях студенти навчаються працювати в команді, розвивають лідерські якості, формують навички взаємоповаги та самоповаги [3]. Ці компетентності є надзвичайно важливими в сучасному світі та доповнюють академічні знання.

Важливим аспектом є формування патріотизму через практичну діяльність. Участь студентів у спортивних заходах на підтримку Збройних Сил України, організація руханок для дітей-переселенців, допомога ветеранам — це приклади живої форми патріотизму, що сприяє усвідомленню власної причетності до національного спротиву та спільної перемоги.

Формування олімпійських принципів через заняття з фізичного виховання.

Формування олімпійських цінностей у студентському середовищі можливе через цілеспрямовану організацію змісту занять, педагогічну позицію викладача, формат спортивних заходів, національний контекст та соціально значущу активність студентів.

1. Через зміст занять. Включення тематичних модулів, таких як *«Олімпійські ігри»*, *«Олімпійські цінності»*, *«Видатні українські олімпійці»*, дозволяє студентам ознайомитися з історією та філософією олімпізму. Заняття у форматі командної взаємодії сприяють розвитку таких цінностей, як повага, чесна гра, підтримка. Використання вправ, що вимагають етичної поведінки (дотримання правил, взаємоповага, самоконтроль), створює умови для практичного засвоєння моральних орієнтирів.

2. Через педагогічну позицію викладача. Викладач фізичного виховання виступає носієм олімпійських цінностей, демонструючи повагу, справедливість, підтримку. Вербальне підкріплення під час занять (акценти на чесній грі, взаємодопомозі, прагненні до досконалості) формує у студентів відповідні установки. Обговорення етичних ситуацій, зокрема у форматі запитань типу *«Що б зробив справжній олімпієць у цій ситуації?»*, сприяє розвитку критичного мислення та моральної рефлексії.

3. Через організацію змагань і заходів. Проведення міні-олімпіад між академічними групами або факультетами з елементами церемонії відкриття, присягою спортсмена, нагородженням не лише за перемогу, а й за чесну гру, командну підтримку, лідерство — сприяє закріпленню олімпійських принципів у практичній діяльності. Включення паралімпійських елементів у спортивні заходи є прикладом інклюзії та поваги до різних можливостей.

4. Через національний контекст занять. Вивчення історії українських олімпійців, героїв спорту, які прославили Україну, формує національну гордість і патріотизм. Заняття під гаслами *«Сила нації — в її молоді»*, *«Здорова молодь — сильна Україна»*, із використанням української символіки, музики, гасел —

сприяють формуванню ідентичності та мотивації до активної участі у спортивному житті.

5. Через участь у соціально значущих ініціативах. Залучення студентів до волонтерських спортивних заходів для ветеранів, дітей, осіб з інвалідністю, організація руханок, пробігів, флешмобів на підтримку Збройних Сил України, здоров'я нації, єдності — сприяє формуванню громадянської відповідальності та соціальної активності. Формати занять «Спорт заради миру», «Рух — це свобода», «Тренуйся як українець» є прикладами інтеграції спорту в соціальний контекст.

6. Через приклад героїв сучасності. Розповіді про військовослужбовців, які були спортсменами, або спортсменів, які стали волонтерами чи захисниками України, мають потужний мотиваційний потенціал. Запрошення таких осіб на заняття як носіїв патріотичних цінностей сприяє формуванню у студентів глибокого розуміння зв'язку між спортом, громадянською позицією та національною єдністю.

Шляхи вирішення проблеми. У контексті зниження ролі фізичного виховання у закладах вищої освіти постає необхідність пошуку альтернативних та міждисциплінарних шляхів впровадження олімпійських цінностей у студентське середовище. На основі аналізу сучасних освітніх практик та результатів дослідження окреслено такі напрями вирішення проблеми:

1. Інтеграція олімпійських цінностей у загальноуніверситетські дисципліни. З огляду на тенденцію до виключення фізичного виховання з навчальних планів, доцільним є впровадження олімпійських тем у курси гуманітарного та соціального спрямування, зокрема: «Громадянська освіта», «Етика», «Культура здоров'я», «Лідерство». У межах цих дисциплін можуть розглядатися питання історії олімпійського руху, філософії олімпізму, приклади олімпійців як моральних авторитетів, поняття чесної гри, поваги до суперника, інклюзії у спорті. Це сприятиме формуванню ціннісних орієнтирів навіть серед студентів нефізкультурних спеціальностей.

2. Створення міжфакультетських спортивно-виховних програм на засадах олімпізму. Запровадження ініціатив на кшталт «Олімпійського клубу університету» дозволить об'єднати студентів різних факультетів навколо спільних цінностей. Така структура може організовувати спортивні події з акцентом на етичні принципи, проводити тренінги з лідерства, командної роботи, медіаграмотності в спорті, а також залучати

студентів до волонтерства на спортивних заходах. Це створює альтернативне середовище для виховання через спорт.

3. Проведення тематичних заходів, присвячених олімпійським цінностям. Університети можуть організовувати *Олімпійські тижні*, студентські форуми, дебати, квести, флешмоби, перегляди фільмів та зустрічі з олімпійцями й паралімпійцями. Такі заходи сприяють формуванню емоційного зв'язку з ідеалами олімпізму, активізують студентську молодь та створюють умови для неформального засвоєння цінностей.

4. Залучення студентів до волонтерських ініціатив у сфері спорту, інклюзії та підтримки ветеранів. Практичне втілення принципів солідарності та поваги можливе через участь студентів у спортивних заходах для дітей з інвалідністю, організацію руханок для людей похилого віку, допомогу у проведенні міських спортивних подій. Це сприяє формуванню громадянської відповідальності та соціальної активності.

5. Партнерство з Національним олімпійським комітетом України, спортивними федераціями та громадськими організаціями. Співпраця з НОК України, обласними відділеннями, спортивними федераціями та громадськими організаціями дозволяє отримати методичну, інформаційну та кадрову підтримку, залучити амбасадорів спорту до освітніх заходів, реалізовувати спільні проекти, конкурси, гранти, а також забезпечити студентам можливості стажування, практики та участі в міжнародних ініціативах [2].

Форми формування олімпійських цінностей серед студентської молоді.

Аналіз науково-методичних джерел [1, 2, 4, 5, 6, 9] та практичний досвід дозволили виокремити ефективні форми формування олімпійських цінностей у студентському середовищі:

1. Освітньо-просвітницькі форми.

- **Інтеграція в навчальні дисципліни:** включення тем про олімпізм, історію Олімпійських ігор, біографії видатних спортсменів у курси з етики, історії, педагогіки, психології.

- **Олімпійські лекції та семінари:** запрошення олімпійців, тренерів, представників НОК України для виступів перед студентами.

- **Курси за вибором:** «Олімпійська освіта», «Філософія спорту», «Олімпійські цінності в сучасному суспільстві».

2. Виховні та соціокультурні форми.

- **Олімпійські тижні:** тематичні заходи, вікторини, квести, виставки, присвячені олімпійським цінностям.

- **Клуби за інтересами:** створення студентських клубів «Олімпійський рух», які організовують заходи, флешмоби, благодійні акції.

- **Волонтерські ініціативи:** участь у спортивних заходах для дітей, ветеранів, людей з інвалідністю.

3. Інтерактивні та цифрові форми.

- **Онлайн-платформи та мобільні додатки:** створення інтерактивних курсів, тестів, ігор на тему олімпізму.

- **Соціальні мережі:** кампанії з популяризації олімпійських цінностей через відео, пости, челенджі.

- **Цифрові виставки та віртуальні музеї:** про історію українських олімпійців, паралімпійців, спортивні традиції.

Роль викладача кафедри фізичного виховання у формуванні олімпійських цінностей.

Викладач фізичного виховання відіграє ключову роль у формуванні світогляду студентів, виступаючи не лише як педагог, а й як наставник, моральний авторитет і носій олімпійських цінностей. Його діяльність охоплює такі аспекти:

- **Особистий приклад:** демонстрація чесності, поваги, самодисципліни, толерантності у власній поведінці.

- **Створення виховного середовища:** атмосфера взаємоповаги, підтримки, командної роботи на заняттях.

- **Інформаційне наповнення занять:** включення блоків про олімпійський рух, українських олімпійців і паралімпійців.

- **Дискусії та рефлексії:** тематичні вправи, обговорення етичних ситуацій, приклади сили духу українських спортсменів.

- **Національний контекст:** використання української символіки, музики, гасел; акцент на спорт як внесок у силу нації.

- **Соціальна активність:** організація волонтерських заходів, підтримка ветеранів, дітей, людей з інвалідністю.

- **Патріотичні ініціативи:** руханки, пробіги, флешмоби на підтримку ЗСУ, єдності, здоров'я нації.

- **Модульна інтеграція:** впровадження олімпійських тем у курс фізичного виховання, адаптація програм до потреб студентів.

- **Організація подій:** Олімпійські тижні, спортивні свята, змагання з виховною спрямованістю.

- **Залучення студентів:** участь у підготовці заходів, розвиток лідерських якостей.

- **Співпраця з партнерами:** НОК України, спортивні федерації, громадські організації, грантові та міжуніверситетські проекти.

Основні проблеми та шляхи їх подолання.

У процесі організації та проведення занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти, спрямованих на формування олімпійських цінностей, можуть виникати низка системних та організаційних труднощів. На основі аналізу практичного досвіду та науково-методичних джерел окреслено ключові виклики та можливі шляхи їх подолання.

1. Байдужість або низька мотивація студентів. Студенти нерідко сприймають фізичне виховання як другорядну дисципліну, не усвідомлюючи її значення для особистісного розвитку.

Шляхи подолання:

- Акцент на особисту користь: психоемоційне здоров'я, розвиток лідерства, командної взаємодії, самореалізації.
- Залучення студентів до організації заходів, що формує відповідальність і власну роль.
- Використання сучасних форматів: челенджі, квести, інтерактиви, соціальні мережі.
 - Проведення емоційно насичених подій: Олімпійський день в університеті; Квест «7 днів — 7 олімпійських цінностей»;
 - Форум «Чи потрібне фізичне виховання в університеті?».
- Публічна підтримка через соціальні мережі, створення хештегів, відеозвернень, історій успіху студентів.

2. Опір або байдужість з боку адміністрації. Керівництво може не бачити стратегічної цінності фізичного виховання або аргументувати брак ресурсів.

Шляхи подолання:

- Підготовка аналітичної записки з посиланням на міжнародні практики.
- Позиціонування фізичного виховання як інструменту формування громадянської свідомості.
- Ініціація пілотного проекту з мінімальними витратами, але високим соціальним ефектом.

3. Недостатня професійна підготовка викладачів. Не всі викладачі готові працювати з ціннісними компонентами, адаптивним спортом, інклюзією.

Шляхи подолання:

- Проведення внутрішніх тренінгів, методичних семінарів.
- Розробка методичних рекомендацій.

- Залучення партнерів з НОК, спортивних федерацій, громадських організацій для підвищення кваліфікації.

4. Відсутність системної підтримки на рівні державної політики.

Фізичне виховання не є обов'язковим у багатьох ЗВО, а олімпійська освіта не інтегрована в освітні стандарти.

Шляхи подолання:

- Підготовка відкритого звернення до МОН, народних депутатів, НОК із підписами студентів, викладачів, громадськості.
 - Проведення інформаційної кампанії: створення візуальних матеріалів (афіші, інфографіка, відео); презентації в гуртожитках, на факультетах, у соцмережах; онлайн-опитування «Чи потрібне фізичне виховання в університеті?».

Алгоритм взаємодії з депутатами:

- Визначення потенційного депутата (член профільного комітету, прихильник молодіжної політики).
- Підготовка звернення з описом проблеми, її значення, пропозиціями щодо дій.
- Формати взаємодії: офіційний лист, особиста зустріч, запрошення на захід, спільна ініціатива.
- Очікувані результати: депутатське звернення до МОН, підтримка пілотного проекту, публічне амбасадорство, сприяння законодавчим змінам.

5. Брак ресурсів (інфраструктура, інвентар, фінансування). Не всі університети мають належну спортивну базу.

Шляхи подолання:

- Пошук грантової підтримки (НОК, міжнародні фонди, місцеві програми).
- Залучення волонтерів, партнерів, спонсорів.
- Реалізація малобюджетних ініціатив: флешмоби, руханки, лекції.

6. Формування ініціативної групи. Для ефективної реалізації змін необхідно створити робочу групу з активних студентів, викладачів, представників самоврядування, спортивних клубів, волонтерських організацій.

Завдання групи:

- Розробка плану дій;
- Координація заходів;
- Представлення ініціативи в університеті та за його межами.

Список літератури.

1. Калаур І.Р., Огнистий А.В., Огниста К.М. Підготовка майбутніх педагогів до просвітницької діяльності, як компонент державної політики у галузі фізичної культури і спорту. Олімпійський рух на теренах України – минуле та сьогодення. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. За заг.ред. Огнистого, А.В., Огниста К.М. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2025. – С. 86-98.
2. Калаур І. Р, Огнистий А. В., Огниста К.М. Заходи Національного олімпійського комітету України та Олімпійської академії України, як невід’ємна складова освіти та виховання молоді. Олімпійський рух на теренах України – минуле та сьогодення. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. За заг. ред. Огнистого, А.В., Огниста К.М. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. – С. 9-21
3. Binder D. Olympic Values Education: Evolution of a Pedagogy // *Journal of Olympic Studies*. – 2021. – Vol. 2(1). – P. 45–60.
4. Binder D. Pathways to Olympic Values Education: Historical Perspectives // *International Olympic Committee*. – Lausanne: IOC, 2012. – 28 p.
5. Generation 2024. French Olympic Education Initiative. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://generation.paris2024.org>
6. International Olympic Academy. Olympic Ceremonies as Educational Tools. – Olympia: IOA, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ioa.org.gr>
7. Naul R., Binder D., Culpan I. Olympic Education: An International Review. – Oxford: Meyer & Meyer Sport, 2020. – 320 p.
8. Olympic Studies Centre. Case Study Competition for University Students. – Lausanne: IOC, 2023. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://olympics.com/ioc/olympic-studies-centre>
9. Olympic Values Education Programme (OVEP). – Lausanne: International Olympic Committee, 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://olympics.com/ioc/education>
10. OVEP Toolkit. Olympic Values Education Programme. – Lausanne: International Olympic Committee, 2020. – [Електонний ресурс]. – Режим доступу: <https://olympics.com/ioc/education>
11. Springer. Higher Education and the Importance of Values: Evidence from the World Values Survey // *Higher Education Quarterly*. – 2020. – Vol. 74(3). – P. 289–305.
12. Transforma Programme. Olympic Education Legacy of Rio 2016. – Rio de Janeiro: Rio Organizing Committee, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rio2016.com>
13. University of Peloponnese. Master’s Programme in Olympic Studies. – Olympia: International Olympic Academy, 2022. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ioa.org.gr>